

Μακεδονικά

Vol 3 (1956)

R. S. Loenertz B. P., Chronologie de Nicolas Cabasilas

Βασίλειος Λαούρδας

doi: [10.12681/makedonika.1128](https://doi.org/10.12681/makedonika.1128)

Copyright © 2015, Βασίλειος Λαούρδας

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Λαούρδας Β. (1956). R. S. Loenertz B. P., Chronologie de Nicolas Cabasilas. *Μακεδονικά*, 3, 448–450.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.1128>

νικῶς πολύτιμον αὐτὸ ἔργον ἀποτελεῖται ἀπὸ ὀκτώ κεφάλαια. Εἰς τὸ π ρ ῶ - τ ο ν ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ περὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς Μακεδονικῆς σχολῆς ζωγραφικῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν τέχνην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸ δ ε ὕ τ ε ρ ο ν περὶ τῆς Θεσσαλονίκης ὡς κέντρον, εἰς τὸ ὅποιον ἐδημιουργήθη καὶ ἀπὸ τὸ ὅποιον ἠκτινοβόλησεν ἡ Μακεδονικὴ σχολή, εἰς τὸ τ ρ ῖ - τ ο ν περὶ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Μακεδονικῆς σχολῆς πρὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων (εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ ἀποδεικνύεται πειστικῶς ὅτι κατὰ τὸν ἐνδέκατον ἤδη αἰῶνα ἤρχισαν νὰ διαμορφοῦνται ἐν Θεσσαλονικῇ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς μακεδονικῆς ζωγραφικῆς), εἰς τὸ τ έ τ α ρ τ ο ν περὶ τῶν Θεσσαλονικέων ζωγράφων τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων, εἰς τὸ π έ μ π τ ο ν περὶ τῆς διακοσμῆσεως τῶν Σερβικῶν ἐκκλησιῶν ἀπὸ τοῦ 1281 - 1321 (εἰς ἣν ἐποχὴν ἀνήκουν καὶ αἱ ὠραιότεραι ἐκ τῶν τοιχογραφιῶν εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονικῆν), εἰς τὸ ἔ κ τ ο ν περὶ τῶν Ἑλλήνων ζωγράφων τῆς Ἀδριατικῆς ἀκτῆς καὶ τῶν ζωγράφων τῆς Θεσσαλονίκης (ἐνθα ἀποδεικνύεται ὅτι οὐδεμία σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν καὶ ὅτι οἱ πρῶτοι ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν Σερβίαν ἔπειτα ἀπὸ τὴν μεγάλην περίοδον 1281 - 1321), εἰς τὸ ἔ β δ ο μ ο ν περὶ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ὑπογραφῶν εἰς τὰς τοιχογραφίας τῶν σερβικῶν ἐκκλησιῶν, εἰς δὲ τὸ ὄ γ - δ ο ο ν καὶ τελευταῖον περὶ τῆς τελευταίας περιόδου τῆς μακεδονικῆς ζωγραφικῆς (ὁπότε διαπιστοῦται παρακμὴ τῆς Μακεδονικῆς σχολῆς καὶ εἰς τὴν Σερβίαν καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν). Ἡ κρίσις ἐπὶ τῶν ἀπόψεων τοῦ συγγραφέως ἀνήκει βεβαίως εἰς τοὺς εἰδικοὺς μελετητὰς τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ εἰδικὸς εἶναι εὐκόλον νὰ διαπιστώσῃ ὅτι αἱ ἀπόψεις τοῦ συγγραφέως, αἱ ὁποῖαι ἀναπτύσσονται μὲ σαφήνειαν καὶ μεθοδικότητα, στηρίζονται ἐπὶ εὐρείας γνώσεως τῆς σχετικῆς πρὸς τὸ θέμα βιβλιογραφίας καὶ ἐπὶ πλουσίας προσωπικῆς πείρας, ὀφειλομένης εἰς μακρὰν καὶ ἐπίμονον μελέτην τῶν ὑπὸ συζήτησιν θεμάτων.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

R. S. Loenertz B. P., Chronologie de Nicolas Cabasilas. «Orientalia christiana periodica» XXI (1955), σ. 205 - 231.

Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Νικολάου Καβάσιλα ἔγιναν τὸ πρῶτον γνωσταὶ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ R. Guiland δημοσιεύσεως ἀποσπασμάτων καὶ περιλήψεων αὐτῶν εἰς τὴν Byz. Zeit. τοῦ 1929. Πλήρη ἔκδοσιν καὶ χρονολόγησιν τῶν ἐπεχείρησεν εἰς τὸ ἴδιον περιοδικὸν τὸ 1953 ὁ P. Enepekides, τόσον ὁμοῦς ἡ ἔκδοσις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ὅσον καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐπιστολῶν ἀπόψεις τοῦ ἐκδότου προεκάλεσαν μακρὰν καὶ πολὺ ἐνδιαφέρουσαν κριτικὴν ὑπὸ τοῦ I. Sevenco καὶ πάλιν εἰς Byz. Zeit. τοῦ 1954. Τώρα προστίθεται καὶ νέα μελέτη, αὐτὴν τὴν φορὰν ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς μελετητοῦ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Κυδῶνη, πατρὸς R. J. Loenertz. Τὸ πρῶτον στα-

θερὸν δεδομένον τῶν νέων αὐτῶν ἐρευνῶν εἶναι ὁ διὰ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας χωρίου τοῦ Νικολάου Καβάσιλα εἰς τὴν πραγματείαν του «Περὶ τόκου», ἐκδοθεῖσαν εἰς τὸν «Εἰς μνήμην Σ. Π. Λάμπρου» τόμον, ἐν συνδυασμῷ πρὸς ὅσα γνωρίζομεν περὶ τοῦ Δημητρίου Κυδῶνη ἐπιτευχθεὶς καθορισμὸς τῆς γεννήσεως τοῦ Ν. Καβάσιλα ἐντὸς τῶν ἐτῶν 1320 - 1325. Διὰ τῆς χρονολογήσεως αὐτῆς, ἥτις ἀνατρέπει τὰ ὑπὸ τοῦ Guiland προσδιορισθέντα ὄρια, χρονολογοῦνται ἔπειτα καὶ αἱ ἐπιστολαὶ του. Ὁ Loenertz εἰς τὴν ὡς ἄνω πραγματείαν του ἀσχολεῖται πρῶτον μὲ τὴν συμμετοχὴν τοῦ Καβάσιλα εἰς τὰ δραματικὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1345 - 1347, χρησιμοποιοῦν ἰδίως τὰς ἐπιστολάς τοῦ Κυδῶνη. Παρὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν του ὁ Καβάσιλας, ὁ ὁποῖος ἀνῆκεν εἰς εὐγενῆ οἰκογένειαν τῆς Θεσσαλονίκης, ταχθεὶς παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ διεδραμάτισε σημαντικὸν ρόλον εἰς τὰς ἔριδας ἀπὸ τοῦ 1341 καὶ πέραν. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν τῶν ὑπαρχόντων στοιχείων περὶ τοῦ Καβάσιλα κατὰ τὰ ὡς ἄνω ἔτη ὁ Loenertz ἀσχολεῖται μὲ τὰς ἐπιστολάς του πρὸς τὸν Συναδηνόν, μὲ τὰ αἰσθήματά του διὰ τὴν πατρίδα του Θεσσαλονίκην, μὲ τὴν ἀκριβῆ χρονολόγησιν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ πρὸς τὴν Ἄνναν Παλαιολογίαν δοκιμίου του «Περὶ τόκου», καθὼς καὶ τοῦ πρὸς τὴν ἰδίαν ἐγκωμίου του. Καὶ τὰ ἕξ αὐτὰ τμήματα τῆς μονογραφίας του περιέχουν πολλὰς λίαν ἐπιτυχεῖς παρατηρήσεις, ἀναφερομένας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Θεσσαλονίκης, ἕξ ὧν ἰδιαιτέρως δέον ἐνταῦθα νὰ ἐξαρθῇ ἡ ἐρμηνεία τοῦ δοκιμίου «Περὶ τόκου», τὸ ὁποῖον ὁ Loenertz χρονολογεῖ περὶ τὸ 1351 καὶ τὸ ἐρμηνεύει ὡς ἔκκλησιν τοῦ Καβάσιλα πρὸς τὴν Ἄνναν Παλαιολογίαν ὑπὲρ τῶν ἐκ τῆς ἀριστοκρατίας θυμάτων κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Οὕτω αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Καβάσιλα διὰ τῆς σχετίσεώς των εἴτε πρὸς ἄλλα ἔργα τοῦ ἰδίου εἴτε πρὸς γεγονότα τῆς ἐποχῆς του ἐρμηνεύονται καὶ χρονολογοῦνται σαφέστερον. Πρὸς τοῦτο συμβάλλουν ἐπίσης καὶ αἱ κλειούσαι τὴν πραγματείαν τοῦ Loenertz «Κριτικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ κειμένου τῶν ὀκτώ πρώτων ἐπιστολῶν», ἐνθα διὰ τῆς βοήθειας τοῦ μὴ ἐκτιμηθέντος δεόντως ὑπὸ τοῦ Enepekides χειρογράφου P τὸ κείμενον καθίσταται καθαρώτερον. Θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ προσθέσω ἐνταῦθα χάριν ἀπλῆς βιβλιογραφικῆς ἐνημερώσεως ὅτι πρὸ τῆς ἐργασίας τοῦ Enepekides καὶ τοῦ Loenertz ἀπὸ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ χειρόγραφον P εἶχα ἐκδώσει μερικὰ ἀνέκδοτα ἕως τότε ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Καβάσιλα, κατὰ σύμπτωσιν μάλιστα ἐκεῖνα ἀκριβῶς, τὰ ὁποῖα ἐπανεκδίδει τώρα ὁ Loenertz ἐκ τοῦ χειρογράφου P.¹ Ὁ Loenertz ἐρμηνεύει ὑποδειγματικῶς μερικὰ δυσχερῆ χωρία ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Καβάσιλα, ἰδίως δὲ ἐπιτυχεῖς εἶναι αἱ παρατηρήσεις του, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰς περὶ τῶν ἐγκωμίων εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον δύο ἐπιστολάς (τρίτην καὶ τετάρτην) τοῦ Καβάσιλα. Ὁ Loenertz δια-

¹ Πρβλ. ΕΕΒΣ 22 (1952) 99 - 109 καὶ Ἑλληνικά 14(1955) 337 - 338.

πιστώνει ὀρθῶς ὅτι τὸ πρῶτον ἐγκώμιον εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον συνεγράφη κατόπιν τῆς ὑπὸ τοῦ « ὑ π ά τ ο υ τ ῶ ν φ ι λ ο σ ὄ φ ω ν » Ἰωάννου Ἄμπαρι προκηρύξεως διαγωνισμοῦ, ὀρθότατα δὲ ἐρμηνεύων τὴν τετάρτην ἐπιστολὴν διαπιστώνει, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Sevcenco, ὅτι ὁ Καβάσιλας δέον νὰ ἔχη γράψει καὶ δεύτερον ἐγκώμιον εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον. Ὁ Loepertz δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὅτι τὸ δεύτερον αὐτὸ ἐγκώμιον πράγματι ὑπάρχει καὶ μάλιστα ἔχει ἐκδοθῆ ὑπ' ἐμοῦ. Ἡ ἔκδοσις αὐτὴ ἐπαληθεύει τῶρα τὰς παρατηρήσεις του.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

M. L a s c a r i s, Survivances dans la toponymie de la Macédoine des « Francs » d' avant et après la IV Croisade, ἐν Byzantion, t. XXIII (1953), σ. 5 - 10.

Ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται περὶ φραγκικῶν τινων τοπωνυμίων ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλ' ἡ μελέτη ἔχει γενικωτέραν σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ ἔθνογραφίαν τῆς περιοχῆς κυρίως τῶν Σκοπίων, ἡ ὁποία ἴσως οὐχὶ ὀρθῶς χαρακτηρίζεται ὡς ἀνήκουσα εἰς τὴν Μακεδονίαν, διότι, ὡς γνωστόν, ἀνῆκε κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν παλαιὰν Δαρδανίαν.

Ἦδη τὸ 1912 ὁ ἐπιφανὴς Τσέχος ἱστορικός Κωνσταντῖνος Jirecek¹ σχολιάζων τὸ χρυσόβουλλον τοῦ Σέρβου βασιλέως Οὐρσει τοῦ Β' (1282 - 1321), τοῦ καταλαβόντος ἐν ἔτει 1282 τὰ Σκόπια, τὸ ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 1299/1300 ὑπὲρ τῆς παρὰ τὴν πόλιν ταύτην μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Γοργοῦ ἔχαρακτήρισε τὴν πόλιν ὡς ἑλληνικὴν. Παραθέτομεν ὁλόκληρον τὸ ἀξιοσημείωτον χωρίον.

Eine griechische Stadt war das 1282 besetzte Skopje. In einer Urkunde des Königs Stephan Uros II vom Jahre 1299 - 1300 liest man eine Menge von griechischen Personennamen aus dieser Gegend: Güter des Konstantin Sohn des Lipsiotos, sowie Adrian, Sohn des Kyr Theodor und dessen Schwester Kyra Kalija (Καλή), ferner ein Skopioten, ein Moskios, ein Mönch Xenophon, ein Hof (dvor) und eine Kirche des Apokaukos (Apokavkova crkva), ein Garten des Leon (vrt Leunov) und ein Dorf eines Leon (Levunovo selo), ein Feld des Akropolites (niva Akropolitova), die Mühle eines Βεστιάριτης (vodenica vistiaticova), das Feld eines μαγκαβίτης (polje Maglavitsko) u.s.w. Ähnlich ist das Detail der Urkunden des Stephan Duschan für das Kloster Treskavec bei Prilep: ein Weinberg des καστροφύλαξ (vinograd kastrofilakov), das Gut eines Σιδηροφάγος

¹ C. J i r e c e k, Staat und Gesellschaft im mittelalterlichen Serbien I, ἐν Denkschriften τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βιέννης, τ. 56 (1912), σ. 26.